

je obrazloženje drugačije: Nolte pokušava da pokaže da je Aušvic kopija gulaga, Fire krivi egalitarnu utopiju za izvor totalitarizma, a Kurtoa smatra da je klasni genocid bio pogubniji od rasnog. Ne bez razloga pomenutu obnovu teorija o totalitarizmu na kraju 20. veka V. Viperman nazvao je "nekrofilnim antikomunizmom".

Danas je slika stoleća u svetlu novih iskustava iz poslednjih desetak godina nešto drugačija. U Istočnoj Evropi oživljava nacionalizam, pa u središte istorijske slike prodiru procesi pre 1917, koji su za vreme hladnog rata bili prigušeni ili relativisani. Sa padom gvozdene zavese otvaranje prema Istoku potiskuje stare geografske obrasce, pa oživljava faciniranost istočnoevropskim i evroazijskim prostorom čega nije bilo u hladnom ratu. Iznova jača istorijska snaga dugih procesa koje određuju etničke pripadnosti i sukobi. Sa stanovišta tzv. Istočnog pitanja evropska istorija na koncu 20. veka javlja se u novom svetlu opterećena neprevladanim kontinuitetom raspada nadnacionalnih carstava, osmanskog i austro-ugarskog (jedan složeni problem i proces koji teče od napetosti između velikih sila u Krmskom ratu, Berlinskog kongresa, preko Sarajeva 1914. sve do građanskog rata na Kosovu i "humanitarne" NATO intervencije u kom se prepliću nacionalni sukobi i sukobi velikih sila). Ponovo je u središtu pažnje duga prisutnost otkrivenog nacionalnog identiteta s kraja 18. veka, nacionalnih uspomena i pobeda nacionalnih država (Kocka 1996). Ali sada ovaj identitet ograničavaju i daju mu anahroni ton ekonomska globalizacija i interkulturna dinamika. Zbog snage dugih istorijskih procesa 20. vek postaje sve duži. Ponovo se u Evropi krvlju i gvožđem stvaraju nacionalne države i nastavlja se proces tamo gde je stao 1918. Na drugom kraju Evrope nadnacionalne tvorevine stvaraju se na temeljima učvršćenih nacionalnih država. Koka upozorava da je "kratki 20. vek" presekao i preskočio ovaj kontinuitet. I u ekonomiji su oživljeni dugi procesi čije je lokalno ograničavanje počelo u XVIII. i 19. veku, a koje je presekao 20. vek: to su zakoni širenja i univerzalizacije kapitalizma. Slom evropskog realnog socijalizma kao alternative kapitalističkoj modernizaciji izmenio je aktuelnost socijalnog "organizovanog" kapitalizma koji obuzdava zakone divljeg tržišta. To nije srušilo samo komunističku utopiju nego i cilj koji je od Hilferdinga činio jezgro i socijaldemokratske utopije. Obistinila su se zapažanja Marksa i Engelsa iz Manifesta KP 1847. o ekumenskom i revolucionarnom razvoju kapitalizma koji nemilosrdno ruši tradiciju. Premda je evropski 20. vek na svom kraju ugradio u pobednički kapitalizam socijalne mere i pobedu nad fašizmom kao tekovine Crvene armije i jednopartijskog socijalizma (koji nije tabula rasa kako kaže Fire), obnova međunacionalnih sukoba je Evropu vratio u maticu dugih procesa. Da li je ove duboke i duge procese "kratki" 20. vek izmenio manje nego što se ranije činilo, pokazaće ishod ujedinjavanja Evrope i logika multinacionalnog kapitala izvan kontinenta. Zato će se tek za nekoliko decenija moći pouzdanije reći da li je 20. vek bio kraći ili duži od svog hronološkog raspona.

#### 1. 4. Revizionizam i normativizam kod prevladavanja prošlosti.

Na utvrđivanje graničnika istorijskih epoha čak i u nauci utiču konkretne životne okolnosti koje zbivanjima daju diskontinuirani patetično-dramatični ton ili smisao zakonitog kontinuiteta. Odavno je poznato da što je kriza društva izrazitija (ratovi, genocid, glad, nezaposlenost), to je vizija potpuno novog početka masovno prihvatljivija a raskid sa prošlošću radikalniji. Savremenom poimanju novog istorijskog početka nameće ton novi antikomunistički konformizam, kao ključni idejnopolitički segment izmenjene epohalne svesti. Danas se npr. svi novi antikomunisti slažu oko toga da opisu prošlosti najbolje